

Handläggare
Karin Söderling
Telefon: 08 508 30121Till
Kyrkogårdsnämnden

Verksamhetsberättelse 2018 för Kyrkogårdsnämnden

Förslag till beslut

1. Kyrkogårdsnämnden godkänner förvaltningens redovisning av verksamhetsberättelse för år 2018 och överlämnar den till kommunstyrelsen.
2. Paragrafen begärs omedelbart justerad.

Staffan Moberg

Tf förvaltningschef

Sammanfattning

Stadens nämnder ska i verksamhetsberättelse till kommunstyrelsen följa upp verksamhetens mål och ekonomiska resultat. Kyrkogårdsnämnden redovisar i verksamhetsberättelsen för 2018 att uppsatta mål i huvudsak har uppnåtts och genomförts under året. Det ekonomiska resultatet visar på ett överskott på 13 mnkr. Överskottet beror i huvudsak av ökade intäkter samt minskade kostnader för administration. Nämndens investeringsbudget redovisar ett överskott med 7,4 mnkr.

Bakgrund

Nämnder och bolag ska återkommande under året och i tertialrapporter och verksamhetsberättelse följa upp verksamheternas mål och ekonomiska resultat. Detta för att kommunstyrelsen ska ges en samlad bild av budgethållning, effektivitet och kvalitet i relation till beslutade mål. Befarade avvikelser mot mål och budget ska särskilt kommenteras.

Kyrkogårdsnämnden

Box 9
121 25 Stockholm
08 508 30121
08 508 30100
karin.soderling@stockholm.se
stockholm.se

Rapporteringen sker i enlighet med stadens integrerade ledningssystem (ILS).

Läsanvisning

Under rubrikerna ”beskrivning” respektive ”förväntade resultat” finns texter hämtade från Verksamhetsplan 2018. Under rubriken ”analys” följs verksamhetsplanens mål upp. Eventuella avvikelser kommenteras särskilt.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom förvaltningsledningen och behandlats i förvaltningsgrupp 2019-01-31..

Bilagor

Bilaga 1: Uppföljning av internkontrollplan

Sammanfattande analys

I huvudsak har kyrkogårdsnämndens uppsatta mål, åtaganden och aktiviteter för år 2018 uppnåtts under året. Det ekonomiska resultatet visar på ett överskott med 13 mnkr avseende driftbudgeten. Detta beror i huvudsak av ökade intäkter samt minskade kostnader för administration.

Nämnden redovisar ett överskott med 7,1 mnkr avseende investeringar. Detta beror i huvudsak av förseningar i ombyggnationen av ekonomibyggnader i kvarter 21 på Skogskyrkogården samt förseningar i utbyggnadsprojekt vid Räcksta begravningsplats och Järva begravningsplats.

Antalet begravningsceremonier i nämndens olika kapell minskade marginellt jämfört med år 2017. Skogskapellet på Skogskyrkogården är fortsatt det mest efterfrågade begravningskapellet.

Antalet gravsättningar på nämndens begravningsplatser minskade något till ca 5500. Andelen kistbegravningar var oförändrat 10 %. Andelen gravsättningar i anonyma minneslundar är fortsatt hög och utgör 45 %.

Antalet kremationer vid nämndens två krematorier var drygt 7300. Flera av länets kyrkliga begravningshuvudmän som saknar krematorier har avtal med Stockholm om krematorieverksamheten. Antalet skötseluppdrag minskade till ca 68 000 uppdrag.

Verksamheten har finansierats med landets lägsta begravningsavgifter på 7,5 öre samt med intäkter från skötselavtal och krematorieavtal.

Underhålls/reinvesteringsinsatser har prioriterats under året för att åtgärda eftersatt underhåll på nämndens anläggningar. Exempel på åtgärder som genomförs är upprustningar och tillgänglighetsanpassningar av minneslundar och servicestationer, murarbeten vid Skogskyrkogården samt mark- och beläggningsarbeten på begravningsplatserna. Underhåll av träd- och buskplanteringar, är också exempel på åtgärder som genomförts.

Arbetet med att ta fram vård- och underhållsplaner vid begravningsplatserna har fortsatt under året med stöd av Stockholms stadsmuseum.

Förutsättningarna för byggandet av en ceremonilokal på Strandkyrkogården har fortsatt att utredas inför att nämnden kan fatta genomförandebeslut.

Nämnden har fattat genomförandebeslut för den genomgripande reoveringen av Skogskrematoriet inklusive kapell.

Detaljplanen för den planerade begravningsplatsen vid Järvafältet har vunnit laga kraft. Genomförandebeslut för utbyggnaden av etapp 1 har fattats av nämnden och beslut om genomförande fattas i kommunfullmäktige i inledningen av 2019.

Fortsatt planering har gjorts för nya gravområden med kistgravar på Räcksta begravningsplats samt vid Norra begravningsplatsen.

Nya askgravplatser samt askgravlund har tagits i bruk vid Skogskyrkogården (kvarter 39) och de har på kort tid blivit mycket efterfrågade av anhöriga. Ett minnesmärke för dödfödda barn som historiskt gravsatts utan egen grav har invigts vid Skogskyrkogården.

Den extremt varma sommaren har varit ansträngande för personalen som arbetar ute på

begravningsplatserna och i nämndens två krematorier. Servicen har ändå upprätthållits med god kvalitet. Dock har de bägge krematorierna haft tekniska problem vilket medfört driftstörningar i flera omgångar. Ett mindre antal kistor med avlidna har därför transporterats till Uppsala krematorium som hjälpt till och avlastat våra anläggningar. Antalet synpunkter och klagomål på nämndens verksamhet har minskat med 15% jämfört med 2017.

Miljöarbetet har fortsatt haft fokus på förbättrad avfallshantering samt energieffektiviseringar. Biogas ersätter numera naturgas vid driften av krematorierna. Metalldelar som återstår efter kremering tas om hand och skickas till återvinning.

Nämnden har tagit emot aspiranter från Jobbtorg och personer som anvisats av Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Platser har erbjudits feriearbetande skolungdomar i Stockholm.

Världsarvet Skogskyrkogården har bidragit till besöksnäringen i Stockholm. Antalet öppetdagar vid Visitors center har blivit fler. Den 5 maj anordnades "Skogskyrkogårdens dag" i samarbete med bland annat Stockholms stadsmuseum.

Sjukfrånvaron bland anställda uppgår till 5,8 %, något högre än målet på 4%.

Uppföljning av Kommunfullmäktiges inriktningsmål

KF:s inriktningsmål:

1. Ett Stockholm som håller samman

Begravningsverksamheten utgör en viktig samhällsservice som präglas av en säker och tillförlitlig service med stor lyhördhet inför den enskildes behov. Värdighet och respekt är ledord för verksamheten. Begravningsplatserna är trygga och vackra kulturmiljöer med höga naturvärden. Under 2018 har det genomförts ett stort antal underhållsinsatser av anläggningarna. Investeringar som ökar tryggheten på begravningsplatserna har prioriteras utifrån den jämställdhetsanalys som genomförts. Vid världsarvet Skogskyrkogården har insatser gjorts för att öka tillgängligheten till världsarvet.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar

● Uppfylls helt

Analys

Begravningsplatserna har fortsatt haft en hög skötselnivå. Sänkning av häckar och bättre belysning har syftat till öka tryggheten på begravningsplatserna.

Nämndmål:

Begravningsverksamheten präglas av tillförlitlighet och hög säkerhet. Stadens begravningsplatser upplevs som trygga och säkra.

● Uppfylls helt

Beskrivning

Basen för förvaltningens säkerhetsarbete är tillförlitliga och säkra rutiner vid beställningar, kremationer, förvaring av kistor med stoft och urnor samt vid utlämning av urnor. Krematorieverksamheten präglas av hög säkerhet och god arbetsmiljö. Vid Råcksta krematorium, Nya Krematoriet/Skogskrematoriet och vid kylhuset på Norra begravningsplatsen finns kyllda utrymmen för förvaring av kistor med stoft. In- och utpassering sker här med ett anpassat digitaliserade säkerhetssystem. Anläggningarna är kameraövervakade. Säkerhetsrutiner finns också för förvaring av urnor. Alla arbetsplatser genomgår regelbundet utbildningar i brandskydd och hjärt-och lunggräddning. Säkerheten på begravningsplatserna har hög prioritet. Grävning av gravar sker på ett arbetsmiljömässigt säkert sätt och det finns branschrekommendationer som är vägledande för hur arbetet ska genomföras. Gravstenssäkerheten är ytterst gravrättsinnehavarens ansvar men kyrkogårdsförvaltningen har tillsyn över gravstenssäkerheten. Särskild personal avdelas för att följa upp gravstenssäkerheten.

Kvinnor upplever begravningsplatserna som något mer otrygga jämfört med män. Åtgärder

genomförs som ökar tryggheten, exempelvis förbättrad belysning, röjning av buskar och sänkning av häckar. Hög skötselnivå, god vinterväghållning, snabb sanering av klotter och åtgärdande av annan skadegörelse samt åtgärder för att förhindra brott ska ge besökarna en trygg och säker miljö.

Stölder på begravningsplatserna är dock ett återkommande problem. Vaktbolag ronderar vid de större begravningsplatserna och det finns möjlighet att utöka ronderingen om behov uppstår. Samverkan söks med närpolisen kring åtgärder som kan vidtas för att hindra fortsatta stölder.

Under 2018 utreds ny belysning vid Sandsborgskyrkogården. Särskilda investeringsmedel för trygghetsskapande åtgärder söks för finansiering av detta projekt.

Förväntat resultat

Att inga incidenter, allvarliga avvikelser eller olyckor sker inom verksamheten. ska uppleva begravningsplatserna som trygga och säkra. Att inga skillnader utifrån kön ska finnas för upplevelsen av tryggheten på begravningsplatserna.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinn or/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Andel besökare som upplever att Stockholms begravningsplatser är trygga				82		85		2018
Analys Indikatorn har inte kunnat följas upp pga utebliven enkätundersökning.								

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Brandskydd kapell	2016-01-01	2019-06-30	
 Byte av belysningsarmaturer på Strandkyrkogården	2015-01-01	2019-12-31	
 Implementering av ny teknisk plattform för administration av beställningar, gravupplåtelse mm.	2015-01-01	2019-12-31	
 Säkerhetsbesiktning av gravstenar	2015-01-01	2019-12-31	
 Utredning, projektering och byggnation av ny belysning vid Sandsborgskyrkogården	2018-01-01	2019-12-31	

Nämndmål:

Stadens begravningsplatser är vackra och rofyllda kulturmiljöer med höga naturvärden.

 Uppfylles helt

Beskrivning

Stadens begravningsplatser och kyrkogårdar utgör viktiga gröna lungor i stadsmiljön. De är värdiga och rofyllda platser för den enskilde besökaren. Under 2018 fortsätter arbetet med att ta fram vård- och underhållsplaner som också inkluderar de gröna kulturvärdena.

Trädvårdsinsatser, återplanteringar och häckrenoveringar, bland annat utbyte av thujahäckar vid Norra begravningsplatsen fortsätter. I framtagande av skötselplaner och i skötseln av grönytor ska främjande av biotopvärden särskilt uppmärksammas. Ett program för att förbättra ljudmiljön håller på att tas fram. Samråd med trafikkontoret och miljöförvaltningen fortsätter för att om möjligt hitta lösningar för att minska trafikbullret på stadens begravningsplatser. När maskiner byts ut ska också bulleraspekterna vägas in.

Förväntat resultat

Begravningsplatserna är uppskattade besöksmål. Den biologiska mångfalden ska öka. Bullret ska minska.

Analys

Stadens begravningsplatser och kyrkogårdar utgör viktiga gröna lungor i stadsmiljön. De är värdiga och rofyllda platser för den enskilde besökaren.

Trädvårdsinsatser har genomförts framför allt vid Skogskyrkogården och Norra begravningsplatsen. Häckrenoveringar med bland annat utbyte av thujahäckar har fortsatt vid Norra begravningsplatsen. Biotopvärden har särskilt uppmärksammas, exempelvis genom skötseln av näckrosdammen vid Skogskyrkogården för att främja habitatet för den större vattensalamandern. Bikupor finns uppsatta vid Skogskyrkogården. Trädsjukdomar har utgjort ett växande problem, inte bara almsjuka utan också tallsjukdomar som medfört att träd måste tas ned och nya träd planteras. Framtagandet av en bullerplan har inte genomförts, delvis pga inväntande av trafikkontorets bullerutredning vid Skogskyrkogården. När maskiner byts vägs dock bulleraspekterna in.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinn or/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 ♀ Andel besökare som upplever Stockholms begravningsplatser som rofyllda				92		90		2018
Analys Indikatorn har inte kunnat följas upp pga utebliven enkätundersökning.								
 ♀ Andel besökare som upplever Stockholms begravningsplatser som välskött				83		85		2018
Analys Indikatorn har inte kunnat följas upp pga utebliven enkätundersökning.								

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Byte av bevakningsanläggning vid Skogskyrkogården	2015-01-01	2018-12-31	
 Byte av Thujahäckar vid Norra begravningsplatsen	2015-01-01	2020-12-31	
 Renovering och recirkulation av vatten vid "gråtande muren" vid Skogskyrkogårdens entré.	2018-01-01	2020-12-31	
 Åtgärdsplan buller	2015-01-01	2019-12-31	Avvikelse

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
Analys Samråd med trafikkontoret angående bullerutredning. Arbetet fortsätter.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo

Uppfylls helt

Nämndmål:

Begravningsverksamheten präglas av god service och lyhördhet för den enskildes behov.

Uppfylls helt

Beskrivning

Hög tillgänglighet och lyhördhet för den enskildes behov präglar begravningsverksamheten. Tillgången till ceremonilokaler och tider för gravsättning anpassas efter behoven. Nämnden erbjuder också ett stort utbud av olika typer av planteringsavtal och gravskötsel.

Begravningsverksamheten omfattar alla stockholmare, oavsett etnisk tillhörighet, religiös eller annan bakgrund. Stadens begravningsplatser präglas därför av en stor variation av gravskick, gravplatser och anpassningar till olika begravnings seder mm. Så långt det är möjligt anpassas stadens kapell till ceremonier enligt olika trosinriktningar och borgerliga förrättningar.

Stockholmare har även möjlighet att gravsättas på andra platser i Sverige. På samma sätt har även icke stockholmare möjlighet att i mån av plats gravsättas på stadens begravningsplatser. Behovet av ytterligare gravskick utreds och på Skogskyrkogården byggs en ny askgravlund och askgravplatser.

Strandkyrkogården ligger i ett naturskönt område men utnyttjas i liten grad för gravsättningar. En plan för utveckling av Strandkyrkogården har tagits fram. Under 2018 fortsätter detta arbete samtidigt som planering och projektering för en ceremonilokal på Strandkyrkogården fortsätter.

Förväntat resultat

Nämnden tillhandahåller god service och en mångfald av gravskick.

Analys

Målet är uppfyllt. Hög tillgänglighet och lyhördhet för den enskildes behov präglar begravningsverksamheten. Tillgången till ceremonilokaler och tider för gravsättning anpassas efter behoven. Nämnden har också erbjudit ett stort utbud av olika typer av planterings- och gravskötselavtal.

Under 2018 har nya askgravplatser och en askgravlund tagits i bruk på Skogskyrkogården. En minnesplats har byggts och invigts till minne för dödfödda barn som ligger begravda på Skogskyrkogården.

Utredningar har fortsatt av nya kistgravkvarter vid Råcksta begravningsplats. Planeringen för

byggandet av ett kapell på Strandkyrkogården har fortsatt.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Omplanering av kv 15B på Norra begravningsplatsen	2014-01-01	2019-12-31	
 Plan för utveckling av Strandkyrkogården	2017-01-01	2019-12-31	
 Planering och byggnation av en ceremonilokal på Strandkyrkogården	2018-01-01	2019-12-31	
 Utvidgning av kvarter 14E på Norra begravningsplatsen	2018-01-01	2019-12-31	

Nämndmål:

Stockholmarna ska erbjudas en mångfald av gravskick

 Uppfylls helt

Beskrivning

Runt Järvafältet bor drygt 60 000 människor och de representerar en mångfald av kulturer som också efterfrågar olika gravskick utifrån olika trosuppfattningar. Den nya begravningsplatsen på Järvafältet ska ge utrymme för dessa behov samtidigt som den ska ta hänsyn till kulturresevatets värden. Planeringen har pågått sedan 2008 och under 2018 förväntas att detaljplanen vinner laga kraft och att genomförandebeslut kan tas i kyrkogårdsnämnd och i kommunfullmäktige.

Religiösa och kulturella traditioner ställer särskilda krav på utformningen av gravmark. Inom muslimsk tradition efterfrågas gravsättning på orörd mark, där det tidigare inte skett någon gravsättning. All orörd gravmark i västra Stockholm har tagits i bruk och muslimska gravsättningar hänvisas därför till Strandkyrkogården i södra Stockholm. Förvaltningen fortsätter att under 2018 projektera för nya kistgravar för bland annat muslimer på Räcksta begravningsplats. Genomförda vattenutredningar visar att markförhållandena inte är idealiska och en känslig recipient, Räcksta träsk ligger inom avrinningsområdet. Tillståndsprövningar görs innan genomförande. Det förslag till att hantera drän- och dagvatten med utskifte av förorenade massor har kostnadsberäknats till 20 mnkr. Projektet beräknas ha en genomförandetid på två år. Ett sådant kistgravkvarter kommer dock inte lösa det långsiktiga behovet av kistgravar i västerort utan får ses som ett komplement till den planerade begravningsplatsen på Järvafältet.

Förväntat resultat

Ökat utbud av service genom nyanläggningar vid befintliga begravningsplatser.

Analys

Åtgärder för att inrätta nya kistgravar på Räcksta begravningsplats har fortsatt under året. Ett sådant kistgravkvarter kommer dock inte lösa det långsiktiga behovet.

Detaljplanen för Järva begravningsplats har vunnit laga kraft och kyrkogårdsnämnden fattade i september genomförandebeslut för den första utbyggnadsetappen. Den första etapputbyggnaden har kostnadsberäknats till 330 mnkr.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Byggnation av begravningsplats på Järva friområde	2008-01-01	2021-12-31	
 Nya kistgravkvarter på Råcksta begravningsplats	2006-01-01	2019-12-31	Avvikelse
Analys			
Projektet fösenat och kommer att pågå även 2020.			

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.6 Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande

 Uppfylls helt

Nämndmål:

Kulturarvet på stadens begravningsplatser ska bevaras, vårdas och synliggöras

 Uppfylls helt

Beskrivning

Efter drygt 70 år är det angeläget att planera för en renovering av Skogskrematoriet inklusive kapell. Krematorieverksamheten har flyttat till Nya krematoriet på Skogskyrkogården. Kylrum, kisthissar etc. skall dock användas som tidigare. En förstudie och en konsekvensanalys har genomförts med teknisk och antikvarisk expertis som gett svar på underhållsbehov, antikvarisk metodik, logistik och tidplan. Ett inriktningsbeslut inför fortsatt projektering tas av KN 2018.

En kulturhistorisk inventering av gravvårdar vid stadens begravningsplatser pågår och en värdering av materialet med förslag till bevarandeplan kommer så småningom att överlämnas till Länsstyrelsen för ställningstagande. Renovering av gamla gravmonument, staket och gjutjärnsdetaljer sker framför allt vid Norra begravningsplatsen.

Vård- och underhållsplaner ska tas fram för samtliga begravningsplatser. Färdiga planer finns för Sandsborgskyrkogården och Galärvarvskyrkogården. Vård- och underhållsplan för Spånga kyrkogård är klar under 2018. Arbetet fortsätter med Hässelby begravningsplats och Brännkyrka kyrkogård. Därefter blir det aktuellt med planer för Bromma kyrkogård och Västberga begravningsplats.

Renovering av trappor och murar har hög prioritet under året. Vid Spånga och Brännkyrka kyrkogårdar fortsätter renoveringsarbeten av kyrkogårdsmurar och stödmurar. På Skogskyrkogården fortsätter arbetet med ca 1 km av Skogskyrkogårdens 3,6 km långa bogårdsmur som kommer att renoveras och få ny kröntäckning.

Samarbetet med Stockholms Stadsmuseum fortsätter, både vad gäller antikvariskt stöd vid underhålls- och upprustningsprojekt samt genom att muséet fortsätter att anordna visningsverksamhet, både vid världsarvet Skogskyrkogården och vid Norra begravningsplatsen.

Artregistret är ett verktyg som hjälper till med katalogisering och prioritering av

trädvårdsinsatser under året. Under 2018 kommer fortsatt bekämpning av almsjukan att prioriteras. Brännkyrka kyrkogård och Norra begravningsplatsen är särskilt drabbade. Vaccinering prövas som metod för att förhindra spridning bland annat på almar på Norra begravningsplatsen. Ett fördjupat samarbete är önskvärt med stadens trädansvariga och Solna stad för att göra gemensamma insatser mot almsjukan och andra trädskjukdomar.

Allhelgonahelgen, Julafton, Mors och Fars dag är dagar där antalet besökare är stort på begravningsplatserna. Vid allhelgonahelgen beräknas ca 150 000 besökare vid begravningsplatserna och då planeras för sedvanliga aktiviteter med öppna kapell, musik i kapellen och personal på plats som kan svara på frågor och hjälpa anhöriga med att hitta graven.

Förväntat resultat

Ett vårdat, mer tillgängligt och mer attraktivt kulturarv

Analys

Förvaltningen har tecknat avtal med Stockholms stadsmuseum för arbetet med framtagande av vård- och underhållsplaner. Under året har en vård- och underhållsplan för Brännkyrka kyrkogård tagits fram.

Upprustningar och tillgänglighetsanpassningar av servicestationer har gjorts vid Skogskyrkogården och Norra begravningsplatsen. Murarbeten har gjorts vid Skogskyrkogården, Spånga kyrkogård och Brännkyrka kyrkogård. Mark- och beläggningsarbeten på begravningsplatserna samt träd- och buskplanteringar är ytterligare exempel på åtgärder som genomförts. På Skogskyrkogården har arbetet med att byta bevattningsanläggningen färdigställts.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Framtagande av vård- och underhållsplaner	2016-01-01	2019-12-31	Avvikelse
Analys Arbetet med att ta fram vård- och underhållsplaner kommer att pågå flera år framöver.			
 Projektering av renovering av krematoriekapellen på Skogskyrkogården	2018-01-01	2019-12-31	
 Renovering av gravvårdar med kulturhistoriskt värde	2015-01-01	2019-12-31	
 Trädförnyringar och annan vegetation	2016-01-01	2020-12-31	
 Upprustning av murar vid Spånga kyrkogård.	2015-01-01	2019-12-31	Avvikelse
Analys Arbetet fortsätter under 2019.			
 Upprustning av Skogskyrkogårdens mur	2013-04-30	2019-12-31	
 Upprustning av smyckningsplats minneslund vid Brännkyrka kyrkogård	2016-01-01	2019-12-31	Avvikelse
Analys Tillståndsprövning har medfört förlängd handläggning, genomförs 2019.			

Nämndmål:

Världsarvet Skogskyrkogårdens värden ska förvaltas och förmedlas

● Uppfylls helt

Beskrivning

Skogskyrkogården är sedan 1994 ett UNESCO-världsarv som ska skyddas, bevaras, levandegöras och överlämnas till kommande generationer. Dess unika status och kulturmiljö förvaltas utifrån en framtagna förvaltningsplan. I Världsarvsrådet ingår representanter från kyrkogårdsförvaltningen, länsstyrelsen, Stockholms stadsmuseum, stadsträdgårdsmästaren och stadsarkitekten. UNESCO har efterfrågat ett tydliggörande av världsarvets buffertzoner. Eftersom buffertzoner saknas i formell mening har stadsledningskontoret tagit på sig uppdraget att utreda gränser och buffertzoner. Det är sedan kommunstyrelsen som fattar beslut i frågan inför vidare beredning av Riksantikvarieämbetet för överlämnande till UNESCO för beslut.

Under 2018 fortsätter arbetet med att ta fram ett antal indikatorer som bättre ska följa upp världsarvets autenticitet och integritet. Implementeringen av förvaltningsplanen ska också följas upp av världsarvsrådet. Ett viktigt arbete med värden av världsarvet är regenereringen av tallbeståndet och annat växtmaterial på Skogskyrkogården.

Världsarvet bidrar i hög grad till besöksnäringen i Stockholm. Att Stockholmare känner till "sitt" världsarv är en viktig del i UNESCO:s strävanden att medvetandegöra världsarven - både ur ett lokalt och globalt perspektiv. Ett barn- och ungdomsperspektiv ska också finnas. Stockholms stadsmuseum sköter visningsverksamheten vid Skogskyrkogården på uppdrag av kyrkogårdsnämnden. Särskilda barnvisningar erbjuds till skolorna.

Världsarvet Skogskyrkogården är tillgängligt för besökare genom allmänna och bokningsbara visningar och ett säsongsöppet Visitors center. Webbplatsen. www.skogskyrkogarden.se stödjer besökare och intresserade innan, under och efter besöket. Den hjälper till vidare kunskap och erbjuder kartguider på åtta språk. Audioguider har tagits fram för att förbättra tillgängligheten och kunskapen om världsarvet.

FN-dagen den 24 oktober kommer att uppmärksammas med evenemang som syftar till att uppmärksamma världsarvet i en internationell kontext.

Tillsammans med trafikkontoret genomförs "Skogskyrkogårdens dag" den 5 maj 2018. Då erbjuds bland annat öppna visningar av kapell och landskap.

Förväntat resultat

Tydliggörande av gränsdragningar och buffertzoner. Ökad medvetenhet om världsarvet och dess värden. Ett tillgängligt och uthålligt besöksmål i Stockholm.

Analys

En besöksplan för världsarvet håller på att tas fram. Skogskyrkogårdens dag anordnades i början av maj med öppna kapell och öppet Visitor center, fria visningar och guidade turer. Dagen blev mycket välbesökt och uppskattad av besökarna. På FN-dagen den 24 oktober hölls också kapellen och Visitors center öppna för besökare.

Nämnden har samarbetsavtal med Stockholms stadsmuseum för visningsverksamheten och

antalet besökare vid Visitors center har ökat. Antalet besökare på Skogskyrkogårdens hemsida har ökat till närmare 150 000.

Arbetet med att ta fram indikatorer för världsarvet har dock inte påbörjats. En modell för hur sådana indikatorer kan formuleras har tagits fram av världsarvet Birka-Hovgården.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 ♀ Andel stockholmare som känner till att Skogskyrkogården är ett världsarv				89		70		2018
Analys Indikatorn har inte kunnat följas upp pga utebliven enkätundersökning.								
 Ökning av antalet besökare på världsarvets Skogskyrkogårdens hemsida	24,42 %			-1,5 %		55 %		2018
Analys Hemsidan hade närmare 150 000 besökare under 2018.								

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 FN-dagen 24 oktober	2018-10-24	2018-10-24	
 Genomförande av "Skogskyrkogårdens dag" 2018	2017-01-01	2018-05-05	
 Implementera ett program för hållbar turism i samverkan med Stockholms stadsmuseum	2015-01-01	2019-12-31	Avvikelse
Analys Påbörjat tillsammans med Stockholms stadsmuseum.			
 Utveckla indikatorer för världsarvsarbetet	2016-01-01	2019-12-31	Avvikelse
Analys Inte påbörjat. Länsstyrelsen har tagit fram en mall och uppföljningsmodell över hur indikatorer ska definieras och tas fram.			
 Återplantering av tallbestånd och annat växtmaterial på Skogskyrkogården	1999-10-01	2025-11-30	

KF:s inriktningsmål:

2. Ett klimatsmart Stockholm

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.1 Energianvändningen är hållbar

 Uppfylls helt

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/pojkar	Utfall kvinnor/flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Köpt energi (GWh)	2,99 GWh			2,91 GWh		3,25 GWh	1785 GWh	2018

Nämndmål:

Stockholms stad leder utvecklingen avseende miljökrav för krematorierna

 Uppfylls helt

Beskrivning

Krematorierna ska ha hög driftsäkerhet och utsläpp ska med god marginal understiga uppsatta riktvärden. Idag används fortfarande en del naturgas som bränsle vid förvaltningens krematorier. Gasleveranserna från Stockholm Gas till krematorierna består till nu till 75% av biogas. Från 2018 kommer enbart biogas användas som bränsle vid anläggningarna. Krematorie- och processutrustningen vid Räcksta krematorium byts ut för att ytterligare öka driftsäkerheten. Därutöver har det utretts hur överskottsvärmen från kremationsugnar kan utnyttjas för egen värmeförsörjning vid Räcksta kapell och krematorium.

Förväntat resultat

Låga utsläpp och god energihushållning

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/pojkar	Utfall kvinnor/flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Andel biobränsle i stadens krematorier	100 %			90 %		100 %		2018

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Byte av bränsle från naturgas till biobränsle vid krematorierna	2016-01-01	2018-12-31	
 Utbyte av processutrustning vid Räcksta krematorium	2015-01-01	2019-12-31	

Nämndmål:

Verksamheternas negativa miljöpåverkan ska minska

 Uppfylls helt

Beskrivning

Miljöarbetet fokuserar på åtgärder mot buller, på hållbar energianvändning, hållbar mark- och vattenanvändning samt återvinning av avfall. Energieffektiviseringar sker genom konvertering av uppvärmningssystem i eluppvärmda byggnader samt utbyte av belysningsarmaturer. Vid utbyte av fordon och maskiner ska miljöanpassade maskiner väljas. Allt fler elfordon och arbetsmaskiner med eldrift ska eftersträvas. Gravrättsinnehavare med planteringsavtal erbjuds perennalternativ samt isbegonior och penséer odlade enligt KRAV:s principer. Begravningsplatserna har ofta ett rikt djur och växtliv med höga biotopvärden. Skötselplanerna på begravningsplatserna tar hänsyn till den tidigare genomförda biologiska inventeringen. Bland annat följs en särskild skötselplan för näckrosdammen på Skogskyrkogården som härbärgerar den större vattensalamandern. Bikupor finns på flera av begravningsplatserna.

Förväntat resultat

Minskade utsläpp, minskad energianvändning och ökad biologisk mångfald på begravningsplatserna.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Antal laddstolpar för elfordon	7			0		6		2018

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Införande av nytt avfallssorteringskoncept	2015-01-01	2019-12-31	
 Råcksta krematorium- konvertera till egen värmeförsörjning	2016-01-01	2019-12-31	
 Utbyte till LED ljuskällor inomhus och utomhus	2015-01-01	2020-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.2 Transporter i Stockholm är miljöanpassade

 Uppfylls delvis

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Andel miljöbränsle i stadens etanol- och biogasfordon	79,84 %				85 %	85 %	85 %	VB 2018

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.4 Stockholms kretslopp är resurseffektiva

 Uppfylls helt

Nämndmål:

Resurseffektiv avfallshantering bidrar till att sluta kretslopp och till att minska negativ miljöpåverkan

 Uppfylls helt

Beskrivning

Kyrkogårdsnämnden har slutit avtal med det nederländska företaget Ortho Metals om att ta hand om och återvinna metalldelar som återstår efter kremering. Det ekonomiska överskottet från denna process lämnas till Allmänna arvsfonden.

Komposteringsanläggningar finns på Skogskyrkogården och på Norra begravningsplatsen, där trädgårdsavfall omvandlas till trädgårdsjord. Övriga kyrkogårdar lämnar trädgårdsavfall till externa kompostanläggningar. Flisning av ris görs av extern entreprenör. I framtiden kan det bli aktuellt att lämna trädgårdsavfall till stadens nyöppnade biokolanläggning i Högdalen.

Där farligt avfall uppkommer inom kyrkogårdsförvaltningens verksamheter, så förs detta bort för behandling av transportörer med godkänd behörighet.

Avfallssystemen på kyrkogårdarna ses över för att kunna ta hand om elektronikavfall från batteridrivna gravljus.

Förvaltningen återanvänder kontorsmöbler där så är möjligt.

Förväntat resultat

Minskade utsläpp och ökad resursförbrukning

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinn or/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Andel återvunnen metall efter kremeration	100			100		100		2018

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Medverka i stadens arbete med utveckling av biokol	2017-04-13	2019-12-31	
 Utveckla system för insamling av elektronikavfall	2017-04-13	2018-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:
2.5 Stockholms miljö är giftfri

 Uppfylls helt

Nämndmål:

Nämnden har en säker kemikaliehantering som bidrar till minskad miljöpåverkan och minskar hälsorisker.

 Uppfylls helt

Beskrivning

Kyrkogårdsförvaltningen har medverkat i införandet av Chemsoft för uppföljning och minskning av miljö- och hälsofarliga ämnen. Två utbildningstillfällen har hållits för personal som administrerar de kemikalieinköp, som behövs i verksamheten. Fler utbildningar kommer att hållas efter behov.

Förvaltningen använder inga kemiska bekämpningsmedel eller konstgödsel vid grönskötseln av begravningsplatserna.

Förväntat resultat

Ökad kunskap om kemikaliernas miljöpåverkan. Minskning av miljö- och hälsofarliga ämnen.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Utbildning i Chemsoft vid behov	2017-04-20	2018-12-31	

KF:s inriktningsmål:

3. Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Nämnden har en gott samarbete med olika aktörer inom begravningsbranschen. Praktikplatser och arbetsträning erbjuds personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Ambitionsnivån är hög avseende att erbjuda ungdomar sommarjobb i nämndens regi.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.1 Stockholm är en världsledande kunskapsregion

 Uppfylls helt

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinn or/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Antal tillhandahållna praktikplatser för högskolestuderande samt platser för verksamhetsförlagd utbildning	7				7	2	Tas fram av nämnden	VB 2018

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.2 Stockholm är en företagsvänlig stad

 Uppfylls helt

Nämndmål:

Nämnden ska ha ett gott samarbete med företagare

 Uppfylls helt

Beskrivning

Nämndens verksamheter har ett tätt samarbete med olika entreprenörer inom begravningsbranschen, exempelvis begravningsbyråer, florister, entreprenörer inom stenindustrin, leverantörer av upphandlade tjänster mm. Höga krav ställs på att detta samarbete fungerar på ett bra sätt för att levererade tjänster ska ha hög kvalitet och så att misstag undviks.

Olika samrådsorgan finns, BESK-gruppen med representanter från begravningsbyråbranschen och förvaltningen, Transportgruppen med aktörer som utför transporter av avlidna samt OAA (Omhändertagande av avlidna) tillsammans med bland annat Stockholms läns landsting och begravningsbyråbranschen.

Förvaltningen arbetar med implementeringen av förbättrade webb- och informationslösningar som ska ge snabbare och säkrare handläggning vid beställningar av tjänster.

Förväntat resultat

Att levererade tjänster ska ha hög kvalitet och att inga avvikelser sker. Att ge förutsättningar för att tiden mellan dödsfall och begravning minskar.

Analys

Målet är uppfyllt. Levererade tjänster har haft hög kvalitet. Nämndens verksamheter har haft ett tätt samarbete med olika entreprenörer inom begravningsbranschen, exempelvis begravningsbyråer, florister, entreprenörer inom stenindustrin, leverantörer av upphandlade tjänster mm.

Samverkan har också skett i Transportgruppen med aktörer som utför transporter av avlidna samt OAA (Omhändertagande av avlidna) tillsammans med Stockholms läns landsting och begravningsbyrå-branschen, polisen m.fl.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinn or/ flicko r	Perio dens utfall VB 2017	Progno s helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
◆ Andel begravningsentreprenörer som bokar via webb-Aveny (tidigare Grabo)	41,91 %			46,83 %		45 %		2018

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva

◆ Uppfylls delvis

Analys

Målet är delvis uppfyllt. Nämnden har tillhandahållna praktikplatser för aspiranter samt platser för personer i verksamhetsförlagd utbildning. Dock har inga personer blivit aktuella för Stockholmsjobb. Nämnden erbjöd 116 sommarjobb.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinn or/ flicko r	Perio dens utfall VB 2017	Progno s helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
◆ Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	4 st	4 st	0 st	5 st		5 st	500 st	VB 2018
Analys Därutöver har en person gjort arbetspraktik på Norra begravningsplatsen inom jobbgarantin för ungdomar.								

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Arsmål	KF:s årsmål	Period
  Antal tillhandahållna platser för feriejobb	116			116		116 st	9 000 st	VB 2018
  Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	0			0	0	3 st	1 000 st	VB 2018
Analys								
Det har inte varit aktuellt med någon person som kvalificerat sig för anställning i s.k. Stockholmsjobb.								
  Antal ungdomar som fått feriejobb i stadens regi	112 st	52 st	60 st	114 st		116 st	9 000 st	VB 2018
								♀

Nämndmål:

Nämnden ska bidra till ökad sysselsättning genom att erbjuda praktik till personer som står långt från arbetsmarknaden

 Uppfylls helt

Beskrivning

Nämnden kommer fortsatt att bidra till ökad sysselsättning genom att erbjuda praktikplatser till aspiranter från Jobbtorg samt till andra personer, exempelvis personer med funktionsnedsättning, som står utanför arbetsmarknaden. Det kan också bli aktuellt att erbjuda lärlingsplatser för olika yrkesutbildningar. Nämnden erbjuder 116 platser för feriearbetande skolungdomar.

Förväntat resultat

Att fler personer kan få arbetslivserfarenhet och därmed bli mer anställningsbara på arbetsmarknaden.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Erbjuder praktikplatser	2013-06-01	2018-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar

 Uppfylls delvis

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Arsmål	KF:s årsmål	Period
  Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	92,7 %			83,2 %		100 %	100 %	VB 2018
  Nämndens budgetföljsamhet före	92,7 %			83,3 %		100 %	100 %	VB 2018

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognoss helår	Arsmål	KF:s årsmål	Period
resultatöverföringar								
  Nämndens prognossäkerhet T2	-7 %			-4 %		+/- 1 %	+/- 1 %	2018
Analys								
<p>Kostnaderna för bidrag till innerstadsförsamlingarna blev 1,1 mnkr lägre än i T2-prognosen, främst beroende på att färre församlingar än beräknat redovisade kostnader över garantibeloppet. Intäkterna blev fyra miljoner högre än i T2-prognosen. Den största avvikelsen, 2,5 mnkr, kommer från ökade kremationsintäkter beroende på diverse problem vid länets övriga krematorier under hösten. Den övriga ökningen av intäkterna kommer från gravskötsel 0,5 mnkr och övriga intäkter 1 mnkr, som till stor del kommer från den under hösten öppnade askgravplatsen/askgravlunden på Skogskyrkogården som blev mycket mer populär än förväntat.</p>								

Nämndmål:

Nämndens verksamhet ska präglas av god budgethållning

 Uppfylls helt

Beskrivning

Samtliga enhetschefer gör budgetuppföljningar med respektive avdelningschef. I samband med tertialrapport 2 sker också uppföljning av verksamhet och ekonomi med förvaltningschefen. Förvaltningsledningen följer upp ekonomin månadsvis. Särskilt fokus är på kostnader för underhållsåtgärder, uppföljning av investeringsbudgeten samt erhållna intäkter.

Förväntat resultat

Effektivitet och transparens.

KF:s inriktningsmål:

4. Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Nämnden har tillmötesgått efterfrågan av en mångfald av gravskick genom nyanläggningar vid befintliga begravningsplatser. Planeringen för en ny begravningsplats på Järva har fortsatt under året.

Arbetsplatserna präglas av ett etiskt förhållningssätt även om målet inte nås fullt ut. Sjuktalen är något högre än årsmålet.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika

● Uppfylls helt

Analys

Resultatet av den jämställdhetsanalys som genomförts pekar på fortsatta satsningar på trygghetsskapande åtgärder. Under året har detta arbete fortsatt genom åtgärder som sänkning av häckar, förbättrad belysning och rondering vid begravningsplatserna.

Nämndmål:

Jämställdhetsperspektivet är integrerat i nämndens verksamhet

● Uppfylls helt

Beskrivning

En analys har genomförts utifrån könsuppdelad data som omfattar antal döda, gravsatta, kremerade och personer som innehar gravskötselavtal. Det bedöms inte finnas skillnader i dessa data som är signifikant avvikande utifrån könstillhörighet. Resultat från kundundersökningar med könsuppdelad statistik visar på en något förhöjd upplevelse av otrygghet hos kvinnor jämfört med män bland dem som besöker stadens begravningsplatser. Trygghetsarbetet är därför fortsatt prioriterat.

Förväntat resultat

Att det inte finns några skillnader utifrån kön avseende upplevelsen av tryggheten på begravningsplatserna.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor

◆ Uppfylls delvis

Analys

Kompetensförsörjning

Avgörande för nämndens kompetensförsörjning är huruvida verksamheter ska drivas i egen regi eller läggas ut på entreprenad samt köp alternativt rekrytering av vissa

specialistfunktioner.

Förvaltningen gör bedömningen att nuvarande situation med i huvudsak verksamhet i egen regi och med entreprenaddriven skötsel på Galärvarvskyrkogården, delar av Skogskyrkogården och Strandkyrkogården är väl avvägd.

När det gäller ”fältverksamheten” har under senaste året ett antal pensionsavgångar skett och ersättningsrekryteringar har gjorts. Det har gått att hitta lämpliga kandidater till dessa arbeten som redan innehar både kompetens och erfarenhet.

Den vanligaste rekryteringsbasen för kyrkogårdsarbetare är förvaltningens säsongsanställda som önskar en tillsvidareanställning.

Även kapellvärdar och krematorietekniker har gått att rekrytera på ett tillfredsställande sätt.

I dessa yrkesgrupper föreligger få pensionsavgångar inom de närmsta åren.

Efter pensionsavgång har en ny avdelningschef rekryterats till tekniska avdelningen.

Långt och hållbart arbetsliv

Arbetsmiljöarbetet är integrerat i all verksamhet vid planering, budgetering, genomförande och uppföljning. Konsekvensanalyser görs i samband med utvecklings- och förändringsarbete.

Detta sker och förankras i olika forum och rapporteras i olika organ, ex förvaltningsgrupp (som även utgör Arbetsmiljökommitté), riskledningsgrupp, driftmöten, brand- och skyddsronder, felanmälningssystem mm.

Arbetstagarna och skyddsombud medverkar löpande i det dagliga arbetet med dessa frågor och i samband med APT, medarbetarsamtal samt brand- och skyddsronder.

Arbetet bedrivs proaktivt för att förebygga tillbud, olyckor samt arbetsrelaterade sjukskrivningar och för att skapa en god och säker arbetsmiljö.

Därtill stimuleras medarbetarna till friskvårdsaktiviteter genom betald friskvårdstimme (1 tim/vecka), friskvårdssubventioner och övriga trivselhöjande åtgärder. Inköp av fotriktiga skor och stötupptagande sulor, skärmskydd till datorer, rotation vid ensidiga och repetitiva arbetsmoment, tidsbegränsningar vid arbete med bl a vibrerande arbetsverktyg mm är några exempel på övriga åtgärder.

Skyddsronder, risk- och säkerhetsanalyser, APT, medarbetarsamtal samt den årliga medarbetarundersökningen, ger information och signaler om den psykosociala och organisatoriska arbetsmiljön.

Inget diskrimineringsärende har behandlats under året.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Aktivt Medskapandeindex	76	79	72	75		81	81	2018
 								
  Index Bra arbetsgivare	82			80		84	84	2018
 								

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Arsmål	KF:s årsmål	Period
  Sjukfrånvaro ♀	5,8 %	3,9 %	8,3 %	4 %	5,8 %	4 %	tas fram av nämnden	VB 2018
Analys Ett fåtal icke arbetsrelaterade långtidssjukskrivningar har medfört högre sjuktal.								
  Sjukfrånvaro dag 1-14 ♀	2,76 %	2,43 %	3,18 %	2,2 %	2,76 %	2,3 %	tas fram av nämnden	VB 2018

Nämndmål:

Kyrkogårdsnämnden ska vara en bra arbetsgivare

 Uppfylls delvis

Beskrivning

Alla medarbetare ska bidra till att skapa en bra arbetsplats som kännetecknas av hög kompetens, ett professionellt och etiskt förhållningssätt, delaktighet och ansvarstagande, hög trivsel, ett öppet och bra arbetsklimat samt låg sjukfrånvaro. Medarbetare och chefer erbjuds löpande kompetensutveckling utifrån behov och individuella kompetensutvecklingsplaner. Förvaltningen har ca 150 säsongsanställda kyrkogårdsarbetare. Dessa arbetsleds av lagbasar som i många fall också har en tidsbegränsad anställning som säsongsanställd. I bilaga till nämndens verksamhetsplan redovisas kompetensförsörjningen på kort och lång sikt.

Förväntat resultat

En bra arbetsplats som kännetecknas av hög trivsel, låga sjuktal samt ett öppet och bra arbetsklimat.

Analys

Kyrkogårdsförvaltningen har lägst personalomsättning bland Stockholms stads förvaltningar.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Arbetsmiljöåtgärder upprustning av verksamhetslokaler vid Norra begravningsplatsen och kv 21 på Skogskyrkogården.	2015-01-01	2019-12-31	
 Friskvårdssubvention	2016-04-21	2018-12-31	
 Upprustning av personallokaler	2015-01-01	2019-12-31	

Nämndmål:

Medarbetare och chefer ska ha rätt kompetens, ett etiskt förhållningssätt samt ge ett värdigt bemötande.

 Uppfylls helt

Beskrivning

Arbetsmiljön förbättras med hjälp av ombyggnader av personallokaler och genom översyn av arbetsrutiner. Etiska aspekter ska ständigt vara närvarande i det dagliga arbetet och ska följas upp vid arbetsplatsträffar och medarbetarsamtal.

Förvaltningen har anslutit sig till SKKF:s riktlinjer för krematorieverksamheten (reviderad 2016). Förvaltningen följer också rekommendationer i dokumenten "Etiska riktlinjer vid gravgrävning" och "Risker och etiska aspekter vid gravgrävning" från Svenska kyrkans församlingsförbund (maj 2008).

Medarbetarnas kompetensutveckling och individuella kompetensutvecklingsplaner följs upp vid medarbetarsamtalen. Varje enhet och avdelning gör uppföljningar av kompetensutvecklingsbehoven på en mer övergripande nivå.

Medarbetarna har tillgång till subventionerad friskvård.

Förväntat resultat

Kompetenta medarbetare, nöjda kunder och besökare.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinn or/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Arsmål	KF:s årsmål	Period
  Andel medarbetare som upplever att arbetsplatsen präglas av ett etiskt förhållningssätt	95			93		97		2018

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering

 Uppfylls helt

Nämndmål:

Verksamheten utgår från mänskliga rättigheter och är fri från diskriminering

 Uppfylls helt

Beskrivning

Nämnden anpassar fortlöpande befintliga anläggningar för att tillmötesgå olika behov. Exempelvis har flertalet besökstoletter numera ingen hänvisning utifrån könstillhörighet. Tillgänglighetsanpassningar görs i samråd med nämndens råd för funktionshindersfrågor. Det kan dock finnas en konflikt mellan fortsatta åtgärder och anpassningar av anläggningarna och de hänsyn som måste tas till olika kulturmiljöaspekter.

Ständigt kunskapsutbyte med begravningsentreprenörer och anhöriga medför att olika lösningar utvecklas för att tillmötesgå olika begravningsstraditioner.

Vid anläggande av den nya begravningsplatsen vid Järva ska ett hållbarhetsperspektiv

anläggas. Det handlar inte enbart om hållbar resursanvändning och miljöanpassningar utan också om social hållbarhet.

Förväntat resultat

Ingen ska utsättas för diskriminering eller kränkande särbehandling inom nämndens verksamhetsområde.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.4 Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention

 Uppfylls helt

Nämndmål:

Barnperspektivet ska vara närvarande vid planering och utformning av begravningsplatserna

 Uppfylls helt

Beskrivning

Det är viktigt att barnens perspektiv inte ställs utanför vid planering och utformning av begravningsplatserna. Det är viktigt att möta barnets föreställningsvärld. Servicestationer utrustas med vattenkannor och redskap som är barnanpassade så att de kan delta i skötseln av en anhörigs grav. Vid utformningen av den nya begravningsplatsen på Järva vägs barnens behov in. På Norra begravningsplatsen finns ett barngravkvarter utrustad med en träskulptur i friare former som stimulerar till lek och utforskande. Världsarvet Skogskyrkogården erbjuder fria barnvisningar till skolor och förskolor samt riktade pedagogiska program till skolorna. Under 2018 kommer detta arbete att intensifieras.

Förväntat resultat

Att barn upplever sig inkluderade vid besök på stadens begravningsplatser

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/pojkar	Utfall kvinnor/flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 ♀ Antal barn som deltagit i barnvisningar av Världsarvet Skogskyrkogården	400			120		400		2018

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Visningar av världsarvet Skogskyrkogården för barn	2013-01-01	2018-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.6 Stockholm är en tillgänglig stad för alla

 Uppfylls helt

Nämndmål:

Stadens begravningsplatser och begravningsverksamhet ska ha god tillgänglighet.

 Uppfylls helt

Beskrivning

Tillgänglighetsanpassningar görs i samverkan med nämndens råd för funktionshinderfrågor där en gemensamt framtagen åtgärdslista är vägledande för prioriterade åtgärder. Under året planeras för förtätning av sittplatser, beläggningsarbeten, översyn av väghinder samt målning av trappnosar. Förbättrad skyltning av begravningsplatserna, upprustning av servicestationer är också insatser som syftar till att öka tillgängligheten. Tillgänglighetsanpassningar av busshållplatser vid Skogskyrkogården utreds på uppdrag av nämnden.

Tillgänglighetsfrågorna ska också lyftas i den dialog förvaltningen har med innerstadsförsamlingarna. God tillgänglighet handlar också om lättillgänglig information via hemsida, kundtjänst och andra kanaler. "Hitta-graven" webbplatsen är en mycket välbesökt sökfunktion och den utgör en service som ska öka tillgängligheten för besökaren. Webbplatsen har nu också lagts över till svenskagravar.se. Sökfunktionerna på "Hitta-Graven" utökas fortlöpande och antalet besökare utökas kontinuerligt. Närmare 40% av besöken på "Hitta Graven" görs dessutom via mobila tjänster.

Under året fortsätter arbetet med att ta fram uppdaterad information på informationstavlor som ska förses med pictogram med handikapplatser, toaletter, skötbord mm.

Stadens program för tillgänglighet - En stad för alla- är vägledande för projekteringen av en ny begravningsplats vid Järva friområde.

Audioguidning vid världsarvet Skogskyrkogården och Norra Begravningsplatsen är också angelägna tillgänglighetsåtgärder.

Förväntat resultat

Begravningsplatser och ceremonilokaler ska vara anpassade för allas behov. Tillgängligheten till information är god.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinn or/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Antal besökare på söktjänsten "Hitta-Graven"/"Svenska Gravar"				126 3 82		220 00 0		2018

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Beläggningsarbeten	2015-01-01	2020-12-31	

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Innovationsupphandling av ny bänk till Skogskyrkogården	2016-01-01	2019-12-31	Avvikelse
Analys Upphandlingen avslutad. 6 deltagare går vidare i processen.			
 Komplettering av audioguiden vid Skogskyrkogården och Norra begravningsplatsen.	2015-12-01	2018-12-31	
 Lägre höjd på häckar	2015-01-01	2018-12-31	
 Målning av trapposar	2015-01-01	2018-12-31	
 Möbleringsprogram - förtätning, nyproduktion	2015-01-01	2019-12-31	
 Skyltprogram, informationstavlor	2015-01-01	2020-12-31	
 Upprustning och tillgänglighetsanpassning av servicestationer på Skogskyrkogården och Norra begravningsplatsen	2015-01-01	2020-12-31	
 Utredning av tillgänglighetsanpassningar vid busshållplatser på Skogskyrkogården	2017-01-01	2018-12-31	
Analys utredning under 2019			
 Utveckla "Hitta-Graven" tjänster	2015-01-01	2018-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande

 Uppfylls helt

Nämndmål:

Samråd med intressegrupper och en effektiv synpunktshantering är vägledande för utvecklingsarbetet

 Uppfylls helt

Beskrivning

Förvaltningen har ett gott samarbete med många aktörer och företagare inom begravningsbranschen. Detta sker i olika samverkansorgan och är vägledande för utvecklingsarbetet. Dessutom hanteras många synpunkter från enskilda gravrättsinnehavare och besökare, Även andra aktörer som Stockholms läns landsting och olika trossamfund och dess företrädare är viktiga intressenter beträffande den service som förvaltningen erbjuder. Vid utvecklingen av servicen och vid nyanläggningar sker samråd och dialog i olika former, exempelvis finns en interreligiös grupp som följer arbetet med en ny begravningsplats på Järvafältet.

Förväntat resultat

Färre antal klagomål. God samverkan med aktörer inom begravningsverksamheten i Stockholm.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning

 Uppfylls delvis

Analys

Målet andel elektroniska inköp uppnås inte, bland annat på grund av att vissa konsulttjänster inte är inlagda i upphandlingsmodulen. Förvaltningen avser att under 2019 se över möjligheten till fler ramavtal.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2017	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Andel elektroniska inköp	16 %				16 %	30 %	Tas fram av nämnden	VB 2018
Analys								
Resultatet tyngs av att vissa centrala inköp gjorts via direktupphandlingar, användandet av den elektroniska inköpsmodulen är annars god.								
  Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	100 %			100 %		100 %	85%	2018

Nämndmål:

Kvalitets- och miljökrav ställs vid upphandlingar

 Uppfylls helt

Beskrivning

Stadens riktlinjer avseende upphandlingar följs. Upphandlade entreprenörer ska kunna redovisa sitt systematiska miljöarbete. Under 2018 kommer innovationsupphandling prövas som metod för att ta fram nya bänkar till Skogskyrkogården.

Förväntat resultat

Hög kvalitet på levererade tjänster.

Uppföljning av ekonomi

Analys av resultaträkning – uppföljning av driftbudget

Driftbudget	Budget 2018	Bokslut 2018
Kostnader	Mkr	Mkr
Förvaltningschef, nämnd och stab	6,9	5,9
Begravnings- och serviceavdelningen	105,9	105,9
Tekniska avdelningen	43,2	40,2
Administrativa avdelningen	29,5	26,0
Kapitaltjänstkostnader	24,0	27,8
Summa kostnader	209,5	205,8
Intäkter		
Avgifter	14,5	15,2
Fonduttag	8,5	10,0
Övrigt	7,7	14,8
Summa intäkter	30,7	40,0
Netto	178,8	165,8

Nämnden redovisar ett överskott med 13 mnkr. Merparten av överskottet kommer från ökade intäkter med 9,3 mnkr. Det övriga överskottet beror av minskade kostnader avseende administration. Intäkterna redovisar ett överskott om 9,3 mnkr varav 0,7 mnkr avser ökade skötselintäkter 1,5 mnkr ökat fonduttag och 7,1 mnkr övriga intäkter. Clearing intäkter och bidrag för feriearbetande skolungdomar är det största posterna inom övriga intäkter. Kapitaltjänstkostnaderna (Räntor och avskrivningar) redovisar ett underskott om 3,7 mnkr.

Kostnadsanalys jämfört med 2017

Personalkostnaderna har ökat med 0,8 mnkr motsvarande 1 %. Köp av verksamhet har minskat med 0,3 mnkr och fastighetskostnader ha ökat med 2,2 mnkr. I övrigt är det endast kontot energi/vatten som har någon större förändring gentemot förra året och har ökat med 3 mnkr. Bidrag till församlingar har ökat med 9 mnkr på grund av de två engångsbidrag som betalats ut.

Investeringar

Investering	Budget 2018	Bokslut 2018
Järva begravningsplats	15,0	6,9
Ombyggnad kv 21	11,1	6,9
Maskiner/inv	8,0	12,4
Räcksta kistgravar	10,0	1,4
Ekonomibygnad 15c	0,0	6,6

Investering	Budget 2018	Bokslut 2018
Sommar vatten skogskyrkogården	10,0	1,9
Övrigt	12,0	22,5
Summa	66,0	58,6

Nämnden redovisar ett överskott för investeringar med 7,4 mnkr. Detta kan i huvudsak härledas till förseningar i ombyggnationen av kvarter 21 på Skogskyrkogården samt i utbyggnadsprojekten vid Råcksta begravningsplats och Järva begravningsplats. Vakanser inom beställarorganisationen, vilket medfört att flera projekt inte kunnat påbörjas, har också påverkat prognosen.

Analys av balansräkning

Anläggningstillgångarna har ökat med 33,2 mnkr, övriga tillgångar som har förändrats från föregående år är kundfordringar +0,6 mnkr och förutbetalda kostnader och upplupna intäkter 1,3 mnkr. Inom skulder har leverantörsskulder ökat med 9 mnkr och upplupna kostnader och förinbetalda räntor har ökat med 1,8 mnkr.

Övrigt

Synpunkter och klagomål

Under 2018 inkom 628 synpunkter och klagomål vilket är en minskning med 15 % jämfört med år 2017 (735 st). Minskningen härrör sig främst till att färre synpunkter på ekonomi och fakturering inkommit under 2018.

Andelen positiva synpunkter har ökat och utgör 21% (132st). Övervägande delen av klagomålen handlar precis som tidigare år om brister i skötsel (251 st) och brist i plantering av gravar (78 st) men även brist på vatten (56 st).

En hel del synpunkter på Hitta graven tjänster (31 st) har inkommit men även synpunkter på brist i vår telefonservice och sen återkoppling till kund(30 st).

Av de positiva synpunkterna handlar ett flertal om anläggningarnas skötsel och om snabb handläggning och mejlsvår men även om personalens bemötande.

Ibland sker rättelse enligt konsumentlagstiftningen. Under 2018 har 13 gravrättsinnehavare getts någon form av ekonomisk kompensation på grund av brist i skötsel eller plantering.

Antalet synpunkter skall vägas emot att förvaltningen under året har drygt 68 000 sådana avtal.

Synpunkter och klagomål som berör nyttjande av ceremonilokaler, gravsättningar eller verksamheten vid krematorierna är få.

Kvalitetsarbete

Alla enheter har tagit fram kvalitetsgarantier som godkänts av förvaltningschefen. I samband med tertialrapport 2 har alla enhetschefer haft en genomgång med förvaltningschefen om verksamheten och hur väl de uppfyller kvalitetsmål, ekonomi mm. Ingen enhet har visat intresse för att delta i stadens kvalitetsutmärkelse.

Övrigt

Antal gravsättningar, kremeringar, ceremonier i stadens kapell

Gravsättningar

Kyrkogård/begrpl	Kistor		Askor		Minneslund		Summa	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Norra begravningspl.	99	111	505	507	172	150	776	768
Räcksta	17	16	57	62	193	200	267	278
Bromma	19	24	216	264	218	230	453	518
Hässelby	1	2	46	60	81	75	128	137
Spånga	48	50	74	74	63	80	185	204
Galärkyrkogården		0	101	100	114	111	215	211
Skogskyrkogården	287	240	981	1058	1600	1393	2868	2691
Sandsborg	9	9	244	198			253	207
Brännkyrka		1	62	77	240	219	302	297
Västberga	1	6	84	76			85	82
Strandkyrkogården	111	113	8	13	26	21	145	147
Summa	592	572	2378	2489	2707	2479	5677	5540

Kremeringar

Krematorium	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Skogskrematoriet	3 901	3 221	3966	4015	3934	4015	3648
Räcksta krematorium	3 479	3 547	3059	3812	3597	3370	3650
Summa	7 380	6 768	7 025	7 827	7 531	7 385	7298

Ceremonier i stadens kapell

Kapell	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Norra kapellet	316	276	263	258	257	254	276
Stora gravkoret	12	19	40	48	38	25	21
Galärvarvskapellet	20	19	21	14	21	25	29
Sandsborgskapellet	0	24	26	19	10	19	15
Heliga Korssets kapell	282	242	263	253	209	207	207
Hoppets kapell	679	606	581	641	593	575	523
Trons kapell	520	471	424	478	448	410	413
Uppståndelsekapellet*	132	129	130	110	147	91	106
Skogskapellet	606	654	674	682	700	705	690
Västberga kapell	16	22	20	17	1	4	22
Rosens/Liljans kapell	328	317	292	277	270	264	241

Kapell	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hässelby kapell	9	13	8	5	17	3	8
Summa	2920	2792	2742	2802	2711	2582	2551

Gravskötseluppdrag

Kyrkogård/begrpl	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Norra begr. pl.	24021	24058	24742	24352	24272	23404	22677
Råcksta	2140	2142	2481	2406	2384	2215	2052
Bromma	5344	5318	5673	5478	5442	4926	4748
Hässelby	1162	1162	1268	1237	1242	1141	1126
Spånga	2593	2628	2872	2786	2789	2548	2471
Galärvarvet	1105	1107	1113	1114	1112	1108	1106
Sandsborg	5887	5878	6050	5905	5771	5609	5312
Skogskyrkog.	28573	28049	30275	28827	28496	27103	25054
Brännkyrka	1360	1355	1439	1395	1397	1297	1258
Västberga	2606	2576	2740	2606	2583	2380	2218
Strandkyrkog.	190	151	220	230	243	168	167
Summa	74981	74424	78873	76336	75731	71899	68189

Nämndens arbete under året

Nämnden har sammanträtt sex gånger under 2018. Nämnden har i huvudsak hanterat ärenden om verksamhetsplanering och verksamhetsuppföljningar enligt stadens regler för ekonomisk förvaltning. Därutöver har nämnden bl. a. svarat på remisser om förslag till nya detaljplaner i anslutning till Sandsborgs, Bromma och Spånga kyrkogårdar, förslag till program för ett fossilfritt Stockholm, ett nytt handikappolitiskt program m m. Vidare har nämnden fattat inriktningsbeslut och genomförandebeslut avseende renovering av Skogskrematoriet inklusive kapell samt genomförandebeslut avseende etapp 1 av Järva begravningsplats. Därutöver har nämnden beslutat om byggande av ceremoniplats för dödfödda barn på Skogskyrkogården. Nämnden har yttrat sig om revisionskontoret årsrapport för kyrkogårdsnämndens verksamhet 2017 samt behandlat en rapport om medarbetarundersökningen.

Nämndens råd för funktionshinderfrågor deltog vid nämndens junisammanträde för dialog med nämnden. Rådets presidium har därutöver getts tillfälle att inför verksamhetsplanering 2019 framföra synpunkter till kyrkogårdsnämndens presidium.

Nämndens presidium har även haft dialog med de förtroendevalda revisorerna i samband med revisorernas granskning av verksamhetsåret 2017.

Internationellt och nationellt samarbete och utbyte

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbunds (SKKF) årliga rikskonferens hölls i Linköping i maj månad med representation från nämnd och förvaltning. Sveriges kyrkogårdschefers konferens hölls i år i Gävle med representation från nämnd och förvaltning.

De svenska världsarven samlas en gång per år för nätverksträff med medverkan från

Riksantikvarieämbetet. Världsarvet Visby var arrangör för årets möte som genomfördes i maj månad. Nätverket för de nordiska världsarven genomförde sin årliga konferens i Jelling, Danmark i september månad. Två gånger per år sker regionala världsarvsmöten mellan världsarven Drottningholm, Birka/Hovgården och Skogskyrkogården med medverkan från länsstyrelsen.

Nämnden är medlem i organisationen ASCE (The Association of Significant Cemeteries in Europe). Organisationens årliga kongress hölls denna gång i Innsbruck med deltagande från förvaltningen.

Förvaltningsledning och nämndens presidium deltog i det årligen återkommande storstadsmötet mellan huvudmännen för begravningsverksamheterna i Malmö, Göteborg och Stockholm. Denna gång var mötet förlagt till Malmö i oktober månad.

Förvaltningen har också presenterat upphandlingen av design till nya bänkar på Skogskyrkogården i så kallat innovationspartnerskap på möbelmässan i Stockholm och vid arkitekturbiennalen i Venedig.

Personal på Norra enheten har under 2018 genomfört en studieresa som omfattade ett antal begravningsplatser i Linköping och Vadstena. Krematorie- och kapellenheten har besökt Wiens begravningsverksamhet.
